

IZBA ARCHITEKTÓW
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

KRAJOWA RADA IZBY ARCHITEKTÓW RP

Warszawa 26 marca 2025 r.

L. dz. 124/KRIA/2025/w

Pani
Bożena Żelazowska
Sekretarz Stanu
Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Szanowna Pani Minister

W nawiązaniu do pisma z dnia 20 marca 2025 r., dotyczącego uwzględnienia przedstawicieli samorządu zawodowego architektów w pracach zespołu eksperckiego MKiDN do spraw nowelizacji ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, przedstawiamy uwagi, które w naszej ocenie wymagają pilnego uwzględnienia w ustawie.

Przekazaliśmy je już w lipcu 2024 r., jednak pozostają one aktualne.¹ Propozycje te przekazane zostały również w ramach akcji deregulacyjnej „Sprawdzamy” prowadzonej przez Rafała Brzuskę.

W pierwszej kolejności zwracamy uwagę, że niezbędne jest **doprecyzowanie przepisów ustawy o ochronie zabytków w ten sposób, aby nie budziło wątpliwości, że warunki inwestycji w obiekcie zabytkowym, określone w zaleceniach konserwatorskich**, o których mowa w art. 27 ustawy są wiążące dla organu wydającego późniejszą zgodę konserwatorską. Postulat ten obejmuje nadanie im statusu przyrzeczenia publicznego wprost w ustawie. Należy również określić termin wydawania ww. zaleceń. Dziś czas ich wydania często się przedłuża. Zalecenia konserwatorskie stanowią jedno z cenniejszych narzędzi umożliwiających dialog inwestora i projektanta z organem, ale ze względu na ogólny jego charakter, potencjał wytycznych nie jest w pełni wykorzystywany.

Propozycja brzmienia przepisu art. 27 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

„1. Na wniosek właściciela lub posiadacza zabytku wojewódzki konserwator zabytków przedstawia, w formie pisemnego przyrzeczenia administracyjnego, zalecenia konserwatorskie, określające sposób korzystania z zabytku, jego zabezpieczenia i wykonania prac konserwatorskich, a także zakres dopuszczalnych zmian, które mogą być wprowadzone w tym zabytku.

2. Zalecenia konserwatorskie, o których mowa w ust. 1 wojewódzki konserwator zabytków wydaje nie później niż w terminie 30 dni od dnia otrzymania wniosku o ich wydanie.”

¹ Pismo KRIA RP z dnia 4 lipca 2024 r., l.dz. 173/KRIA/2024/w.

Druga propozycja KRIA obejmuje precyzyjne określenie, które działania przy zabytkach wymagają pozwolenia konserwatorskiego przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, a które nie. **Problematyczne, ale i nieznajdujące podstaw z punktu widzenia ochrony zabytków jest wymaganie pozwolenia konserwatorskiego co do robót budowlanych przy obiekcie, który nie jest objęty indywidualną ochroną i nie posiada wartości zabytkowej, historycznej czy artystycznej, a znajduje się na obszarze objętym ochroną (sam obiekt nie jest objęty ochroną indywidualną).** Zdarza się, że na terenie historycznego układu urbanistycznego czy ruralistycznego znajdują się budynki nie posiadające historycznego, jak również artystycznego znaczenia (często są to budynki współczesne), a pomimo to służby konserwatorskie wymagają zgody na ich przekształcenia.

Co więcej, nierzadko WKZ odnoszą się do ingerencji we wnętrze obiektów znajdujących się na terenie historycznego układu urbanistycznego, pomimo, że zakres ich ochrony ustalony decyzją konserwatorską jest węższy. Jak wskazują sądy administracyjne „Wpisanie do rejestru zabytków (ewidencji zabytków) układu urbanistycznego ma na celu zachowanie najcenniejszych elementów historycznego rozplanowania oraz kompozycji przestrzennej zespołu. Oznacza to między innymi zachowanie w niezmienionym kształcie rozplanowania placów i ulic, ich przebiegu, szerokości i przekroju, a także zachowanie gabarytów zabudowy i zasadniczych proporcji wysokościowych kształtujących zespół.”² Taki sposób rozumienia wpisu obszarowego często nie jest respektowany przez WKZ. Zakres i formy ochrony obiektów wchodzących w skład zespołu budowlanego, układu urbanistycznego wpisanego do rejestru zabytków są inne niż w przypadku, gdy do rejestru zabytków zostanie wpisany dodatkowo także ten obiekt jako zabytek nieruchomy w formie wpisu "indywidualnego".³ Zmiany wymagają tu zarówno przepisy ustawy o ochronie zabytków, jak również równoległe ustawy Prawo budowlane.

Po trzecie, istnieje pilna potrzeba, mając również na względzie wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 11 maja 2023 r. (sygn. P 12/18) znówelizowania przepisów dotyczących obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków. Niezbędna jest ewaluacja gminnej ewidencji i dokonaniem wpisów do rejestru obiektów wymagających ochrony.

Należy również rozważyć sprawę kompetencji architektonicznych WKZ. Zdecydowana większość zabytków nieruchomych w Polsce to zabytki architektury i budownictwa. Stąd zasadne jest, aby osoby wydające decyzje – pozwolenia konserwatorskie posiadały właściwe przygotowanie merytoryczne. Wymóg taki powinien dotyczyć zabytków nieruchomych. Również formułowanie i wydawanie zaleceń konserwatorskich powinno być powiązane z właściwymi kompetencjami.

Ponadto wszelkie odkrycia archeologiczne reliktyw architektury i budownictwa wymagają zaewidencjonowania geodezyjnego. Takiego obowiązku nie ma, a odkopane i powtórnie zasypane relikty murów obronnych, fundamentów kamienic, dworów nie są uwidocznione na mapie zasadniczej. Wiedza o ich istnieniu pozostaje praktycznie ukryta, co wielokrotnie uniemożliwia poprawne przeprowadzenie inwestycji.

Pojęcia prac konserwatorskich i robót budowlanych powinny zostać poddane zredefiniowaniu. Wg stanu obowiązującego zależą od tego, czy wykonuje je konserwator, czy inżynier lub architekt.

² Wyrok NSA z 25.01.2024 r., II OSK 1417/21, LEX nr 3691586.

³ Wyrok WSA w Białymstoku z 25.01.2022 r., II SA/Bk 881/21, LEX nr 3304339.

W rzeczywistości o klasyfikacji decydować powinien cel wykonywanej czynności. np. konstrukcyjne wzmocnienie zabytkowego stropu mające na celu jego zachowanie i uratowanie powinno być uznane za pracę konserwatorską, wykonanie tynków renowacyjnych dolnej partii elewacji jest robotą budowlaną, niezależnie od tego, kto wykonał czynność firma konserwatorska, czy budowlana, a zespolenie spękanego muru jest pracą konserwatorską, jeżeli prowadzi do zachowania tego zabytkowego muru.

Ostatnim, uzupełniającym powyższy pakiet rozwiązaniem, które powinno zostać uwzględnione w przepisach wykonawczych (rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie) jest wprowadzenie szeregu zwolnień, co do warunków technicznych w obiektach zabytkowych. W wielu takich budynkach niemożliwe jest zastosowanie ww. warunków. Co więcej, ich wprowadzenie wiąże się z trwałą, nieodwracalną degradacją zabytku. Dla przykładu wskazać można: minimalną szerokość schodów i maksymalną wysokość stopni, liczbę stopni, stosunek powierzchni okien do powierzchni podłogi, zawężanie powierzchni chodnika przez skrzydła drzwiowe czy okienne. Choć delegację do wydania rozporządzenia w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie posiada minister Rozwoju i Technologii, są to propozycje mające na celu ochronę zabytków, a zatem zasadna byłaby tu międzyresortowa współpraca.

W imieniu Krajowej Rady Izby Architektów RP deklaruję wsparcie merytoryczne prac na nowelizacją ustawy, na każdym etapie.

Z poważaniem,

Piotr Gadomski, Architekt IARP

Wiceprezes Krajowej Rady Izby Architektów RP